

KATONA ALEXANDRA

Utak a gyereklíra felé

Legutóbbi gyerek- és ifjúsági irodalom témájú lapszámunk (Kortárs, 2024/11) fókuszában az ifjúsági próza olvasása állt, ezúttal pedig a kortárs gyereklírának szentelünk kitartóbb figyelmet. Joggal merülhet fel a kérdés, mi értelme egy ilyen lapszámnak, hiszen a gyerekverseknek elsősorban a gyerekek kezében a helyük, nem pedig egy irodalmi folyóirat hasábjain. Azonban épp ugyanilyen jogosan tehetjük fel azt a – lapszámunk esetében nyilvánvalóan retorikai – kérdést, hogy miért ne kerülhetnének gyerekversek egy *irodalmi* folyóirat lapjaira.

Az irodalmi szcéna a gyerekeknek és a felnőtteknek szóló alkotásokat – és itt fontos fejben tartanunk az itthon Hermann Zoltán által bevezetett fontos megkülönböztetést *gyerekkönyv* és *gyerekirodalom* között – gyakran külön korpuszként kezeli. Ez különösen akkor válik látványossá, amikor olyan szerzők köteteinek szakmai-kritikai visszhangját vizsgáljuk, akik korosztályos és „felnőtt” könyveket egyaránt megjelentetnek: például Tóth Krisztina, Kovács András Ferenc, Kukorelly Endre, Oravecz Imre vagy Krusovszky Dénes gyerekverskötetei nem részesülnek olyan széles körű kritikai figyelemben (vagy nem annak a közegnek a figyelmében), amely egyébként életművük „felnőtt” darabjaira irányul,¹ és jellemzően a kortárs költészet kedvelői, sőt művelői sem feltétlenül vesznek a kezükbe gyerekversköteteket „csupán” az irodalmi tájékozódás, lírai perspektívájuk bővítése céljából. Ugyan nem egyszerű, de megpróbáljuk elkerülni a csapdát, hogy a lapszám céljaként az irodalmi intézményrendszernek a gyerekirodalomhoz fűződő, még mindig gyakran egyszerűsítő és idegenkedő viszonyának megváltoztatását, a gyerekirodalom értékeinek hangsúlyozását tegyük meg – már csak azért is, mert ennek a szembeállításnak a problematikusságáról a közelmúltban izgalmas és fontos diskurzus indult az *Élet és Irodalom* hasábjain.² Sokkal inkább néhány közelítési, belépési pontot kívánunk mutatni a kortárs gyereklírához azok számára, akik nyitottak erre, és keresik ezeket.

Az első ilyen belépési pont a hazai gyereklíra-értelmezés egyik legfontosabb alakja, Lapis József *A gyereklíra paradoxonai, avagy még egyszer a gyerekversek kritikai olvasásáról* című esszéje,³ amely mintegy praktikus célzattal, a feladat minden ellentmondását magára vállalva kísérel meg (és képes) iránymutatást adni abban, hogy felnőtt értelmezőként milyen attitűddel és eszközökkel tudunk a legtermékenyebb módon hozzáfogni a gyerekversek olvasásához. Ennek alappilléreit Lapis a „radikális nyitottságban”, a (gyerek)versolvasás játékos felfedezésében való aktív részvételben, valamint a „megfelelő/való-e ez a gyerekek?” kérdés elhagyásában jelöli meg. Az esszé utolsó egysége átvezet a következő, szépirodalmi blokkhoz, amelyben nyolc kortárs szerző gyerekverseit olvasva az említett módszereket a gyakorlatban is alkalmazhatjuk.

A szépirodalmi anyagok különlegességét az adja, hogy nemcsak a kortárs hazai gyerekköltészet meghatározó alakjai, Kiss Judit Ágnes, Kiss Ottó, Lackfi János és Tóth Krisztina, hanem négy fiatal költő, Bándi Máté, Locker Dávid, Sárkány Tímea és Urbán Andrea „kísérleti” írásai is helyet kaptak közöttük. Utóbbi négy szerző felkérésünkre most először írt gyerekverset, ily módon számukra a gyereklíra területére jelent belépési pontot a lapszám. (Az alkotás folyamatáról, a gyerekversírás kihívásairól meg is kérdeztük őket, a velük készült interjú a Kortárs Online-on olvasható.) A gyerekvers műfajának határait átlépik Bándi Máté költeményei, a gyermeket és a gyermeket megszólító és megszólaltató alkotások ezzel együtt termékeny szempontokat adhat-

A szerkesztő az MNM – KK Petőfi Irodalmi Múzeum Oláh János-ösztöndíjasa.

nak a műfajról történő gondolkodáshoz is. A szépirodalmi anyagokat vegyesen közöljük, az elrendezéskor a versek poétikai-hangulati kapcsolódásai kerültek előtérbe, ezzel is jelezve, hogy a különböző generációba tartozó szerzők gyerekversei egy szövegtörzset alkotnak.

A tematikus blokkot Berényi Klára tanulmánya zárja, amely az irodalomtudomány felől közelíti a gyereklírához. Dolgozatában a Varró Dániel *Túl a Maszat-hegyen* sorozatának első kötetében olvasható *Bádatos dapok* című költeményt elemzi, amely a *Belagcholy Days* című, ismeretlen szerzőtől származó angol nonszensz költemény fordítása. Berényi Klára munkája jól példázza, hogy a tudományos szakmai beszéd nem feltétlenül oltja ki a gyerekirodalom játékoságát. Sőt, az elemzett szövegben rejlő számos játéklehetőség feltérképezése – például az Ismeretlen Angol Költő figurája által megteremtett költői maszk szerepjátékából, a náthás hangzás írásbeli és hangzásbeli jelentésmódosulásaiából, valamint a nonszensz irodalomhoz vagy éppen a 19. és 20. századi magyar költészethez kapcsolódó hagyományra történő (ironikus) reflexióból fakadó játék – hogyan nyit olyan utakat Varró szövege felé, amelyek bejárása – és itt vissza is térünk Lapis József gondolataihoz – valóban a felfedezés örömét jelenthetik.

Reméljük, ezeken az egyelőre kissé ismeretlen, de mindenképpen felfedezésre érdemes utakon a lapszám olvasói is velünk tartanak.

JEGYZETEK

¹ Ezt a jelenséget Oravecz Imre *Máshogy mindenki más* című, ún. svéd típusú gyerekverskötete kapcsán mutatja be Pataki Viktor, lásd PATAKI Viktor, *A gyereklíra medialitásáról és olvashatóságáról. Oravecz Imre: Máshogy mindenki más = Medialitás és gyerekirodalom*, szerk. HERMANN Zoltán, Lovász Andrea, MÉSZÁROS Márton, PATAKI Viktor, VINCZE Ferenc, Károlí Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan, Budapest, 2020, 217–235. Fontos továbbá megemlítenünk azoknak az irodalmi szakembereknek a nevét is, akik kitaróan tematizálják és kutatják a gyereklíra olvasásának lehetőségeit és problémáit, ilyen például Harmath Artemisz, Mészáros Márton és a lapszámban szerzőként közreműködő Lapis József.

² A vita Milbacher Róbert *Atráskó zokog, avagy kinek ír az író, ha mesét ír* című esszéje hatására bontakozott ki (2025/3). Az eddigi hozzászólások: HARMATH Artemisz, *A gyerekirodalomról*, 2025/6; MILBACHER Róbert, *Kiegészítés*, 2025/7; BALÁZS Eszter Anna, *Eltartott kisujjal lehajolni*, 2025/8; KOVÁCS Eszter, *Válasz Milbacher Róbert cikkére*, 2025/9; GESZTELYI Hermina, *A gyerekirodalom nem életkori kérdés*, 2025/10; HERMANN Zoltán, *Ami működik, és ami nem*, 2025/11; MÉSZÁROS Márton, *Irodalom van*, 2025/12.

³ A szerzőtől a témában lásd még: Lapis József, *Challenge accepted? – Avagy a kortárs gyereklíra kihívásai*, IGYIC Mesecentrum, 2021. 04. 12. <https://igyic.hu/esszektanulmanyok/challenge-accepted.html>

